

Excm. Sr. Jordi Savall, acadèmic d'honor. Presentació

Carles Guinovart i Rubiella

Acadèmic de número. carlesguinovart@ono.com

Excel·lentíssim senyor president, il·lustríssims senyores i senyors acadèmics, senyores i senyors,

Em cap el goig avui, en nom de la RACBASJ, de donar la benvinguda com a acadèmic d'honor a l'Excel·lentíssim Sr. Jordi Savall i Bernadet, personalitat reconegudíssima arreu, a través d'una brillant trajectòria com a músic i humanista que, per descomptat, no requereix de presentació. Deixeu-me dir però, ni que sigui esquètament, que en l'univers de la música actual Jordi Savall ocupa un lloc excepcional.

Després de més de 30 anys ens ha fet conèixer meravelles musicals abandonades en l'obscuritat i la indiferència: dia rera dia, les ha llegit, les ha estudiat i les ha interpretat amb la seva viola da gamba o com a director d'orquestra. És aquest un repertori essencial, ofert a tots els melòmans encuriosits i exigents. Parlem també d'un instrument, la viola da gamba, d'un refinament més enllà del qual no hi ha més que el silenci, que ha estat sostret al cercle íntim que el reverencia. Amb tres grups o ensembles musicals, fundats amb Montserrat Figueras: "Hespèrion", "La Capella Reial de Catalunya" i "El Concert des Nations", els dos intèrprets creen un univers curull de bellesa i emocions, ofert a tots els apassionats de la música. Reconeguts internacionalment a través dels seus concerts i de les produccions discogràfiques, han estat considerats com els principals defensors de tantes músiques oblidades.

Jordi Savall és una de les personalitats més polivalents de la seva generació. Concertista, pedagog, investigador i creador de nous projectes, tant musicals com culturals, que el situen entre els actors essencials de l'actual revalorització de la música històrica. La seva participació fonamental en el film d'Alain Corneau *Tous les matins du monde* (César a la millor banda sonora), la seva intensa activitat de concerts (al voltant de 140 l'any!), la seva discografia (6 enregistraments per any) amb la recent creació d'Alia-Vox –la seva pròpia empresa editorial–, ens proven que la música antiga no és gens elitista, en absolut, i que pot interessar, en tot el món, un públic cada vegada més jove i nombrós.

Al llarg de la seva carrera ha enregistrat més de 170 CDs dels quals el llibre-disc, darrerament aparegut a Alia-Vox, té no només una presentació de gran luxe, sinó que és una publicació en set idiomes, texts cuidadíssims, una música exquisida i una iconografia d'extraordinària qualitat, com es pot veure, per exemple, en *Le Royaume oublié*, amb una recuperació altament documentada de la música dels Càtars i la Croada albigesa, o, ara que celebrem el centenari, també de l'epopeia de Jeanne d'Arc.

Com que glossar aquest cabdal inacabable fóra verament excessiu, deixeu-me, donat el poc temps de què dispo, centrar un parell d'idees sobre els motius que el porten vocacionalment vers aquesta incessant activitat, una tasca que ens permet el gaudi d'una música que, tot i ser històrica, acaba sent nova per l'home d'avui (donat que la desconeix), mostrant que pot ser viva i fins i tot visceral, si es que es troben les claus per obrir el seu secret.

D'ací que sigui tan important el concepte de reconstrucció del context. La història reviscuda, perquè la música aporta la dimensió emotiva i vivencial, fins i tot a través dels llindars acústics dels instruments, per a dependències reduïdes de cambra. Una acústica íntima que convida al recolliment, a l'escolta intensa per capir, jo diria a cau d'orella, la riquesa d'una música callada (que hagués pensat Mompou, per no dir Sant Joan de la Creu), però plena de suggerències exquisides. Només cal escoltar la banda sonora de la pel·lícula *Tous les matins du monde*, ja citada, per, tot seguint la conducció de la viola da gamba d'en Savall, comprendre el que pot ser un estudi sonor de la introspecció.

Una música, en general, que té molt a veure amb els espais, uns espais recollits per a la música interioritzada, d'on prové el concepte de música de cambra, però també grans espais, amb una bona dosi de ressonància, que produeixen les grans esglésies. No és rar que un lloc predilecte, a aquest respecte, d'en Savall, hagi estat sovint, per als seus enregistraments, la gran basílica del castell de Cardona, a la Catalunya profunda; allà on Orson Wells filmà la pel·lícula shakesperiana *Campanades a mitja nit*, on els espais nusos i elevats de les voltes del gran edifici medieval, també visualment parlant, aporten serenitat i són d'una gran eloqüència poètica i evocadora.

Escoltar i gaudir de la música d'un determinat passat significa, com hem dit, connectar amb l'esperit d'aquest passat a fi d'intentar comprendre, en alguna mesura, el detall subtil i potser la mateixa simbologia que sovint porta amagada; doncs hi ha moltes músiques escrites en clau esotèrica, escrites en connivència amb el seu públic, resultant críptiques per a nosaltres i, a aquest respecte, orfes de referències i complicitats. No es tracta doncs de fer-nos arribar una realitat congelada d'instantos sonors del passat, sinó també, a través d'aquestes instantànies llunyanes, o molt llunyanes, situar-nos en l'ambientació sonora i estilística de tot un context, revivint-lo des de nosaltres, amb un esforç virtual, per ponderar aquella societat amb tota l'organització que comportava i les jerarquies que la sustentaven.

La gran tasca d'en Jordi Savall, en constant col·laboració amb la seva esposa, la soprano Montserrat Figueras, recentment traspasada, no és, ni ha estat, només la ingent recuperació sonora de determinats àmbits històrics sinó que, per resituar adequadament aquest art sonor, ha hagut de fer una gran labor investigadora de la història i, per tant, de la funció que acomplia la música dintre del seu context: des de les *Fanfarses* de les batalles, la tremenda influència de l'església com un dels grans poders i com a preservadora de la cultura, fins a l'ús que podia fer-ne la noblesa en el lent transcurs del temps, com a oci en els castells, amb les icones d'arpes i llaüts. La lírica de la música cortesana i trobadoresca i el desxifratge de *codis antics* que dormien impassibles i polsosos, salvant la noble tasca d'altres musicòlegs de taula, en els arxius.

Però per a en Jordi Savall la música ha de sonar, s'ha de fer realitat per a nosaltres. Com a gran perturbador de l'esperit que és, la seva gran arma és el seu arquet i la seva principal recerca és la de captar l'emoció. Ell mateix ens ho digué en el Congrés de Música celebrat a la Universitat de Barcelona l'any 2008, organitzat pel Consell Català de la Música, amb les següents paraules:

«La música només existeix quan la veu canta o un instrument toca. Per això la música és l'art de la memòria. Perquè inclús una música enregistrada comença i acaba. I per això és tan important, perquè ens quedi a la memòria, que la música porti l'emoció. Perquè les partitures porten les notes, els ritmes, la dinàmica, moltes coses, però no ens diuen res de l'emoció. I sembla estrany, perquè finalment això és el que és més important. Aquesta és una de les

grans paradoxes que tenim en la música i al mateix temps el que justifica que hi hagi sempre músics, perquè sempre necessitem cantants o instrumentistes per fer-nos gaudir d'aquesta música.»

Un altre moment interessant d'aquella ponència fou quan parlà de l'ensenyament musical: *«Aprendre música és una necessitat vital de qualsevol persona. Perquè la música és una de les formes més formidables de ser feliç. El que sap cantar o sap tocar tindrà moltes més ocasions a la vida de ser feliç. Per tant jo diria que la música és quasi tant o més essencial que la paraula. Perquè l'ofici de músic és un ofici de transmissió de la bellesa a través de la música, a través del coneixement i del talent»*

Permeteu-me ara tenir un record personal de quan vaig conèixer, de passada, en Jordi Savall. Ell no se'n pot recordar, però fou en aquells cursos legendaris de Santiago de Compostel·la allà pels anys 60 i tants. És per això que quan el gran pianista vallisoletà, molt amant de Catalunya i dels catalans, Diego Fernández Magdaleno, em va demanar que escrivís quelcom en homenatge a Savall vaig recórrer a uns apunts gregorians del *Codex Calixtinus* que havia transcrit en aquella època i que s'adeia perfectament a l'ocasió que se'm demanava.

I, deixeu-me parlar, per acabar, del goig creatiu de l'interpret, en testimoni del propi Savall: en certa ocasió explicava, parlant del seu instrument estimat, que al desatendre la viola només alguns dies per complir amb d'altres obligacions, aquesta, al primer contacte després del lapse, es mostrava rebel: *«estava enfadada!»*. És realment fascinant el contacte i relació que s'estableix entre l'interpret i el seu instrument, a fi de comptes, la seva veu. Sorgeix entre ambdós una tendra confidencialitat i empatia que només coneix qui s'hi troba. És allà on s'acrisola el gran art, car l'instrument també té una ànima –i no em refereixo ara a la vareta que contacta les dues superfícies– sinó una ànima que es posa a vibrar, que es posa a parlar exquisidament en ser estimulada per l'interpret que li dóna vida des de les profunditats misterioses de l'art.

Així doncs, amb aquest art que ha corprès i ens ha seduït, Excm. Sr. Jordi Savall sigueu benvingut amb tots els honors a la nostra seu, que des d'ara és també la vostra.

Moltes gràcies.

21 de novembre de 2012